

Gyula bá', célkeresztben

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 1. szám, 2020. január 3.

Különös, első olvasásra koherens, tagadhatatlanul gondolatébresztő dolgozat látott napvilágot nemrégiben Bernáth L. László-Réz Anna-Tózsér János tollából (*Nem a szex a baj, ÉS*, 2019/44., okt. 31.) A cikk a harsányan zajló, egyéni és közösségi életünket gőzerővel átformáló technológiai-digitális forradalom közepette feszeget morálfilozófiai kérdéseket, aktualitásához ennyiben kétség sem férhet; más kérdés, hogy a szerzőhármás írásának burkolt üzenete gyanús módon túlságosan is hézagmentesen illeszkedik a patológiás mértékben felfokozott feminizmusnak, a járványszerűen terjedő posztmodern társadalmi kórságnak, a hatalmi viszonyokat fenekestül felforgatni kész *gender studies* ideológiájába – de erről majd később.

Cikkünkben a szerzők amellet érvelnek, hogy minél életszerűbb a hasonlóság a valós ember és a szexuális vágyak kielégítése céljából létrehozott szexrobotok között, minél tökéletesebb egy élő, valós embernek szexrobottal való *helyettesítése*, annál aggályosabb erkölcsi értelemben a szexrobot előállítása és/vagy használata. Az immoralitás gócpontja az emberi méltóság itt, és az ábrázolás *módjában* rejlik: egy elnagyolt, silány kivitelű gumινό használata eszerint inkább szánalmat kelt és morálisan elfogadható, míg valamely konkrét személyt élethű módon reprezentáló szexrobot társaságának élvezete már elmarasztalható, amennyiben megsérti az emberi méltóságot. Helyes és helytelen kérdése, az etika problémája tehát ebben a diskurzusban ilyenén módon esztétikai jellegű problémává transzformálódik.

Mármost a szerzőtrió írásával és mondandójuk lényegével szemben több kifogás is megfogalmazható. Talán a legszembeötlőbb probléma az esztétizálás maga. Mert ha elfogadjuk is a szerzők érvelését, akkor is bajos, ha épp nem lehetetlen objektíven megítélni, hogy a képmás mikortól számít élethűnek, hol húzódnak a határok *pontosan* egy konkrét személy élethű babával történő tárgyi, célirányos helyettesítése és egy nőre emlékeztető gumibaba személytelensége – vagyis immoralis és morális használat – között.

Filozófiai szempontból két komolyabb ellenvetés is felmerül.

Az egyik, hogy lehetséges-e, jogos-e bármilyen morális értékítéletet alkotni akkor, ha annak előfeltétele, a szabadság körülménye, lehetősége föl sem merül. Tanult kollégáim jól tudhatják: bármiféle moralitás elvileg és gyakorlatilag is kizárt akkor, ha látszólag szabad késztetéseimet, döntéseimet és cselekedeteimet a mélyben nem tudatos erők orientálják. Márpedig amikor szexuális szokásokról, hajlamokról, vágyakról, az Erósz különféle megjelenéseiről beszélünk, akkor tipikusan az ösztönszféra, a tudattalan világa és annak sajátos törvényei, erői jelentik eszmecserénk tárgyát. Ha valaki valamiről nem tehet, akkor morálisan sem ítélni meg vagy el. Gyula bácsinak sajnos nem áll módjában nem Szilviára gondolni magányos óráiban és szórakozott tanóráin. Szeretne ő Csilla kolléganője iránt hevülni, de hát parancsszóra ez nem megy. Szexualitás és moralitás eredendően és természetszerűleg kizárják egymást, ezek inkompenzurábilis kategóriái emberi világunknak. Míg előbbi nem tőlünk függ, megtörténik velünk, és az emberi világtól *független* természet részét képezi, addig utóbbi *par excellence* az emberi létezés velejárója. Ember, emberi létmód nélkül morálról sem beszélhetünk.

Másik filozófiai problémám magának a filozófiának az etika ágához kapcsolódik, és teoretikus természetű. A fentieket figyelmen kívül hagyva tegyük föl, jogos morális értékítélet meghozatala a sexualitás, a szexuális viselkedés terepén. A szerzők morális értékítélete mégis könnyen elhamarkodott és hibás lehet, merthogy a moralitás fogalma sokrétű és ellentmondásos; a morális cselekedet vagy viselkedés megalapozása különböző, egymást kizáró elvek alapján ragadható meg. Habár a szerzők említették és elvetették a kanti és az utilitarista megközelítéseket, jelezném, hogy ezeken kívül számos más elmélet

létezik az etikai állításokat illetően. Az antinaturalista kritika képviselői szerint például a tények és az értékek világa átjárhatatlan. A „van”-ból a „kell”-hez nem lehetséges eljutni. Az *van*, hogy a tornatanárt izgatja a serdülő lány, se éjjele, se nappala már. Tudja, hogy vágya nem nyerhet kielégülést a valóságban, hogy el *kell* felejtenie őt. Telik az idő, de nem megy. Persze egy újjal sem nyúlna Szilviához, a csakugyan bódítóan vonzó roma diákhöz. Így hát él a fejlett technikával, és testileg-lelkileg érintetlenül hagyja Szilviát. Mert Erősz hatalmasabb és erősebb, mint az amúgy magas és kisportolt tornatanár úr.

Más bajok is akadnak. A szerzőhármás közös cikke meglehetősen áthallásosnak tűnik, *politikai-szociológiai oldalról* is kritikát érdemel, még akkor is, ha ezzel szándékkal ellentétesen az inszINUÁCIÓ gyanújába keveredem. Mert meglátásom szerint itt valójában egy intellektuális álvitába csomagolt finom uszításról van szó, a genderelmélet lángjának újabb fellobbanásáról. A tragikus történelmi tapasztalatok tisztán tudósítanak arról, mit jelent és hova fajulhat társadalmi csoportok „morális alapon” történő kirekesztése. A kondemnáció, a stigmatizáció, a jogfosztás, a represszió milliárdnyi esetének volt alapja az, hogy közösségek jogos vagy jogtalan, de mindenképp visszavonhatatlan morális értékítéletet hoztak és érvényesítettek más közösségek felett. Nagyon úgy fest, hogy a szexrobotdiskurzus is csak egy átfogó, társadalmi méretű, ideológiai alapú program része. A cél egy olyan absztrakt, önkényes normarendszer kialakítása, amely a hatalom megszerzésének és megtartásának új eszközeként szolgál, s amely a látványos sértettség kultúráját, a hamis áldozati státusz hamis morális fölényét nyilvánítja ki és szegezi szembe a józan ésszel. Ma Gyula bá’, holnap más veszélytelen, élveteg pernahajderek lehetnek végveszélyben, *természetesen* az emberi méltóságra hivatkozva. Jelentsen ez ma már bármit is.